

Obiectivul 7. Creșterea nivelului de implicare a tinerilor din raionul Nisporeni în procesul de consolidare a democrației participative						
Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili	
Implicarea tinerilor în procese participative	Desfășurarea campaniei de informare despre importanța voluntariatului și mobilizarea voluntarilor	2021	APL, IP Centrul Raional de Tineret, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Centrul Raional de Tineret Nisporen	
	Desfășurarea anuală a Săptămânii naționale a voluntariatului	2021-2027	APL, IP Centrul Raional de Tineret, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Centrul Raional de Tineret Nisporen	
	Organizarea anuală a festivalului voluntarilor	2021-2027	APL, IP Centrul Raional de Tineret, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Centrul Tineret Nisporen	

Obiectivul 7. Creșterea nivelului de implicare a tinerilor din raionul Nisporeni în procesul de consolidare a democrației participative						
Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili	
Implicarea tinerilor în procese participative	Susținerea și promovarea acțiunilor de voluntariat la nivel local	2021-2027	APL, IP Centrul Raional de Tineret, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Centrul de Tineret Nisporeni	
	Organizarea acțiunilor / activităților dedicate Zilei Naționale a Tineretului	2021-2027	APL, IP Centrul Raional de Tineret, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Centrul de Tineret Nisporeni	
	Organizarea activităților de instruire a specialiștilor de tineret din cadrul autorităților administrației publice locale și rolul lor în funcționarea consiliilor locale ale tinerilor	2021-2022	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II	
	Crearea rețelei raionale ale consiliilor locale ale tinerilor din raionul Nisporeni	2021-2022	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II	

Obiectivul 7. Creșterea nivelului de implicare a tinerilor din raionul Nisporeni în procesul de consolidare a democrației participative						
Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili	
Implicarea tinerilor în procese participative	Organizarea ședințelor rețelei raionale ale consiliilor locale ale tinerilor din raion	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Consiliul Raional al Tinerilor din Nisporeni	
	Susținerea consiliilor locale ale tinerilor prin programe de granturi	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Consiliul Raional al Tinerilor din Nisporeni	
	Organizarea instruirilor pentru consiliile locale ale tinerilor privind asigurarea durabilității financiare	2021-2022	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Consiliul Raional al Tinerilor din Nisporeni	

	Asigurarea participării tinerilor cu oportunități reduse la toate activitățile consiliilor locale ale tinerilor	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Consiliul Raional al Tinerilor din Nisporeni
Implicarea tinerilor în procese participative	Instruirea persoanelor-cheie din consiliile locale ale tinerilor privind participarea incluzivă a tinerilor cu oportunități reduse	2021-2022	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Consiliul Raional al Tinerilor din Nisporeni
	Susținerea evenimentelor de promovare a mobilității tinerilor	2022-2023	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II

Obiectivul 8. Contribuirea la formarea cunoștințelor, abilităților, deprinderilor, atitudinilor și comportamentelor necesare pentru integrarea cât mai reușită a tinerilor în societate, inclusiv a celor din grupul cu oportunități reduse					
Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili
Integrarea tinerilor în societate	Implicarea prestatorilor de servicii prietenoase tinerilor în procesul de elaborare, monitorizare și evaluare a politicilor publice ce vizează tinerii	2021-2022	APL. agenții economice de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Centrul Raional de Tineret Nisporeni, Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor „NisProtect”
	Extinderea serviciilor prietenoase tinerilor în toate localitățile raionului	2021-2022	APL, agenții economice de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor „NisProtect”
	Implementarea unui program de pregătire a prestatorilor pentru inițierea serviciilor outreach	2021-2022	APL. agenții economice de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II
	Editarea de ghiduri informative / pliante în scopul de a promova modul de viață sănătos în rândul tinerilor	2021-2027	APL. agenții economice de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor „NisProtect”

Obiectivul 8. Contribuirea la formarea cunoștințelor, abilităților, deprinderilor, atitudinilor și comportamentelor necesare pentru integrarea cât mai reușită a tinerilor în societate, inclusiv a celor din grupul cu oportunități reduse					
Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili
Integrarea tinerilor în societate	Organizarea de campanii și activități de informare cu privire la modul sănătos de viață al tinerilor	2021-2022	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Centrul Raional de Tineret Nisporeni, Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor „NisProtect”
	Realizarea de studii anuale referitoare la nivelul de acces și la calitatea serviciilor medicale oferite tinerilor	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Consiliul Raional al Tinerilor din Nisporeni, Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor „NisProtect”

Obiectivul 9. Dezvoltarea oportunităților antreprenoriale și de angajare în rândul tinerilor, în special al celor cu oportunități reduse					
Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili
Oportunități antreprenoriale pentru tineri	Informarea tinerilor privind oportunitățile de antreprenoriat existente la nivel de raion	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Incubatorul de Afaceri Nisporeni, Subdiviziunea Teritorială pentru Ocuparea Forței de Muncă Nisporeni
	Organizarea de programe de mentorat pentru tinerii antreprenori	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Incubatorul de Afaceri Nisporeni
	Promovarea și informarea tinerilor privind Incubatorul de afaceri	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Incubatorul de Afaceri Nisporeni
	Stimularea programelor de cooperare transfrontalieră pentru tineri	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Incubatorul de Afaceri Nisporeni
	Organizarea cursurilor de formare profesională pentru tinerii înregistrați ca șomeri la agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Subdiviziunea Teritorială pentru Ocuparea Forței de Muncă Nisporeni
	Oferirea serviciilor de ghidare în carieră în instituțiile de învățământ și în centrul de tineret	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Incubatorul de Afaceri Nisporeni, Subdiviziunea Teritorială pentru Ocuparea Forței de Muncă Nisporeni

Obiectivul 9. Dezvoltarea oportunităților antreprenoriale și de angajare în rândul tinerilor, în special al celor cu oportunități reduse					
Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili
Oportunități antreprenoriale pentru tineri	Organizarea târgului locurilor de muncă pentru tineret	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Subdiviziunea Teritorială pentru Ocuparea Forței de Muncă Nisporeni
	Adoptarea politicilor de stimulare a angajării tinerilor absolvenți în câmpul muncii	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Subdiviziunea Teritorială pentru Ocuparea Forței de Muncă Nisporeni
	Desfășurarea unor campanii de informare privind oportunitățile oferite de internship	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Subdiviziunea Teritorială pentru Ocuparea Forței de Muncă Nisporeni

Obiectivul 10. Dezvoltarea infrastructurii sectorului de tineret și a mecanismelor de suport în asigurarea calității lucrului de tineret

Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili
Dezvoltarea infrastructurii de tineret	Dezvoltarea capacităților și serviciilor de auto-finanțare a organizațiilor de tineret	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II
	Crearea de parteneriate dintre sectorul public și cel asociativ privind contractarea de servicii	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II
	Informarea și instruirea grupurilor de inițiativă ale tinerilor și ONG-urilor privind accesarea fondurilor europene	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Incubatorul de Afaceri Nisporeni
	Program de granturi de susținere a grupurilor de inițiativă ale tinerilor și organizațiilor de tineret	2021-2027	APL, IP Centrul Raional de Tineret, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Centrul Raional de Tineret Nisporeni
	Desfășurarea unor programe de formare continuă a lucrătorului de tineret	2021-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Centrul Raional de Tineret Nisporeni
	Elaborarea mecanismului de analiză a politicilor publice prin prisma necesităților tinerilor	2022-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II, Consiliul Raional al Tinerilor din Nisporeni
	Includerea componentei de tineret în toate politicile publice intersectoriale	2022-2027	APL, agenții economici de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II

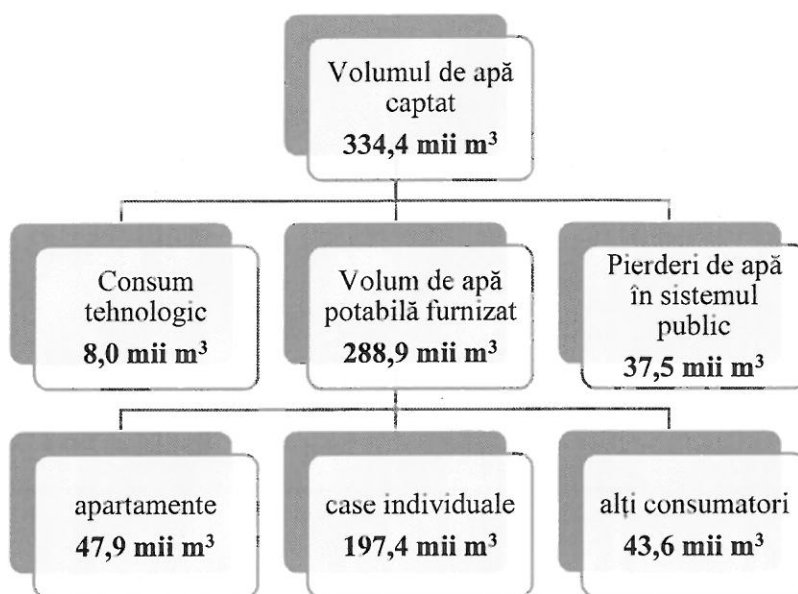
Obiectivul 10. Obiectivul 4. Dezvoltarea infrastructurii sectorului de tineret și a mecanismelor de suport în asigurarea calității lucrului de tineret

Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili
Dezvoltarea infrastructurii de tineret	Asigurarea tinerilor/organizațiilor de tineret în elaborarea politicilor publice intersectoriale	2022-2027	APL, agenții economice de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II
	Promovarea activităților de educație nonformală, inclusiv pentru tinerii cu oportunități reduse	2021-2027	APL, IP Centrul Raional de Tineret, agenții economice de profil, ONG-uri, alocații bugetate		Centrul Raional de Tineret Nisporeni, Specialistul responsabil de politici de tineret din cadrul APL II

UTILITĂȚI PUBLICE DE CALITATE: ALIMENTARE CU APĂ ȘI SANITAȚIE. CONSTRUCȚII CIVILE ȘI INDUSTRIALE

Conform Planului de Management Integrat a Bazinelor Hidrografice a Republicii Moldova, raionul Nisporeni este parte a Bazinului Hidrografic Prut, iar Nirmova este afluentul de baza din raion, care traversează localitățile de la nord spre sud. Din punct de vedere a surselor de captare a apei, raionul Nisporeni are un nivel bun de asigurare cu apă, datorită proximității cu riul Prut, în timp ce rezervele de apă subterane nu sînt la fel de prezente ca în raioanele învecinate, cum ar fi exemplul raionului Ungheni. Pe riul Prut funcționează 4 stații de captare, dintre care una este în raionul Nisporeni, satul Grozești, care aprovizionează cu apă potabilă orașul Nisporeni și satele Varzaresti și Grozești.

Volumul de apă de suprafață captat din riul Prut prin stația de Grozești în 2019

Sursa: Raport de activitate al S.A. „Apă Canal Nisporeni” pentru anul 2019

În afară de satele Varzaresti, Grozești și orașul Nisporeni, restul localităților se aprovizionează cu apă din sursele locale subterane, care, în mare parte, greu corespund parametrilor de apă potabilă. Astfel, cele mai multe localități din raion au deficiențe în ceea ce privește sursele de apă potabilă, debitele lor fiind insuficiente și / sau inconsistente, fie parametrii de calitate nu corespund. Un factor relevant al necorespunderii îl reprezintă poluarea apelor de suprafață, care este cauzată în mare parte de sectorul privat, sectorul agricol, stațiile de alimentare și lipsa infrastructurii de colectare și epurare a apelor uzate. Poluarea apelor subterane este determinată în principal de lipsa sistemelor de canalizare sau sanitație și stațiilor de epurare în majoritatea localităților, inclusiv:

- Scurgerile apelor meteorice de pe teritoriile ocupate de gunoiști, stații de alimentare cu combustibil, diferite depozite, câmpuri agricole, șeptelul casnic, suprafețe neamenajate ale diferitor întreprinderi în funcțiune sau staționare;
- Deversările neorganizate ale apelor uzate din sectorul casnic, ele fiind evacuate în hazine neimpermiabile și în cursuri de apă naturală;

- Evacuările de ape uzate insuficient epurate sau neepurate provenite din sectorul casnic și industrial;
- Pesticidele utilizate intens și fără control în aglicultură;

La fel ca și în majoritatea localităților raioanelor din țară, în raionul Nisporeni se atestă acoperirea scăzută a serviciului centralizat de alimentare cu apă: 15 sisteme funcționale, 193 km apeduct, 16 stații de pompare. Mare parte a populației continuă să se asigure cu apă din fântinile de mină sau izvoare.

Situația privind sanitația sau asigurarea cu sisteme de canalizare e mult mai proastă, apele uzate fiind transportate către stația de aerurare doar din orașul Nisporeni, parțial din satul Cioaresti, și satul Drojdieni din comuna Siscani e în proces de definitivare a sistemului de canalizare și stației de epurare. Astfel, în tabelul de mai jos putem urmări situația privind serviciile de evacuare și purificare a apelor uzate, volumul apelor reziduale și cantitățile de namol formate la Apa Canal Nisporeni.

Tabel: Serviciile de evacuare și purificare a apelor reziduale, 2019

Nr sistem canalizare		Lungimea rețelei canalizare (km)		Nr stații pompare		Stații epurare	
Total	Apa Canal	Total	Apa Canal	Total	Apa Canal	Capacitate mii m ³ /zi	Grad utilizare %
3	1	61.1	42.8	5	3	Apa Canal	Apa Canal
						1,5	16,4

Sursa: Monografie Regunea de Dezvoltare Centru

Tabel: Fântini de mină și izvoare în raionul Nisporeni în 2019

Fântini		Izvoare	
total	din ele amenajate	total	din ele amenajate
1650	1313	145	45

Sursa: Biroul Național de Statistică

În tabelul de mai jos putem urmări starea lacurilor și a riurilor din raion și numărul acestora. Starea barajului, starea bazinului la majoritatea absolută (88%) a lacurilor este satisfăcătoare. Starea bazinului: ponderea minimă a lacurilor cu bazine în stare satisfăcătoare este de 58%. Fisiile riverane de protecție a lacurilor din raion sunt prezente în măsura de 48%.

Tabel: Numărul și starea lacurilor și iazurilor din totalul de 73 în 2019

Starea barajului	Starea bazinului	Starea fisiei riverane
<i>Satisfacatoare 68</i>	<i>Satisfacator 42</i>	<i>Exista 67</i>
<i>Avariate 5</i>	<i>Inamolit 28</i>	<i>Lipseste 6</i>
<i>Lipseste 0</i>	<i>Acoperit vegetatie 2</i>	<i>Impadurita 0</i>
	<i>Uscate 1</i>	
Starea instalațiilor hidrotehnice	Utilizarea apei (fără utilizare repetată)	Captarea apei
<i>Satisfacatoare 36</i>	<i>1,3 mln m³</i>	<i>1,5 mln m³</i>
<i>Avariate 2</i>		

În contextul planificării integrate pe principiu de bazine hidrografice, în sub-bazinul hidrografic Nirnova a fost elaborat Master Planul de alimentare cu apă și sanitație până în anul 2033, finanțat de către Inițiativa Uniunii Europene pentru implementarea Directivei de Apă a UE, EUWI+. Astfel, 9 autorități locale din raionul Nisporeni sunt parte a procesului de planificare și vor beneficia de planificarea strategică a soluțiilor tehnice pentru sisteme de alimentare cu apă, strategia investițională cu costuri și partea de instituțională, care facilitează organizarea și managementul serviciului în localitățile beneficiare. Documentul este un instrument al autorităților locale, care va fi folosit inclusiv pentru atragerea de resurse financiare pentru proiecte de la organisme internaționale finanțatoare în Republica Moldova.

Unul din obiectivele majore ale Master Planului de Alimentare cu Apă a Bazinului Nirnova, dar care nu se limitează la bazin, ci este pertinent pentru întreg teritoriu administrativ al raionului, este organizarea instituțională, care va permite creșterea capacităților în raion de operare a serviciilor sub un management profesionist, asigurat cu personal instruit în managementul serviciului împreună cu un operator apt de a prelua și gestiona serviciul 24 din 24, 7 zile din săptămână. Acest principiu de lucru trebuie să asigure:

- Îmbunătățirii nivelului serviciilor cu accent pe construcția, operarea și mentenanța adecvată a infrastructurii de apă;
- Efectuarea de investiții de capital optime; și
- Asigurarea sustenabilității financiare, tehnice și de mediu pe termen lung, luând în considerare constrângerile de suportabilitate ale utilizatorului final.

Principalele probleme identificate

1. Resurse financiare insuficiente pentru acoperirea nevoilor de infrastructură de alimentare cu apă și sanitație / canalizare la nivel de raion;
2. Infrastructura de apă potabilă slab dezvoltată, care, în majoritatea cazurilor, nu asigură producerea de apă în conformitate cu normele de potabilitate;
3. Sisteme de sanitație sau canalizare inexistente (numai în orașul Nisporeni există parțial sistem de canalizare);
4. Lipsa unei unități de promovare, elaborare și implementare a proiectelor la nivel de raion, care ar fi responsabilă de gestionarea problemelor sectorului și atragerea de investiții;
5. Necesitatea regrupării competențelor tehnice, administrative, financiare și de gestionare a proiectelor pentru elaborarea de proiecte, obținerea de finanțări și asigurarea durabilității lor;

Recomandări

1. Implicarea tuturor actorilor interesați (APL, agenți economici, fonduri naționale, ONG-uri) în gestionarea și protecția resurselor de apă pe întreg raion;
2. Crearea unității de implementare a proiectelor, care va gestiona situația în sectorul de apă în raion într-o îmbunătățire a serviciului și va fi responsabilă de strategia de atragere a investițiilor;

3. Profesionalizarea personalului din domeniul alimentare cu apa si sanatate, organizarea cursurilor de instruire, asigurarea schimburilor de experienta;
4. Extinderea catre alte sate a operatorului Apa Canal Nisporeni pentru gestionarea serviciului de alimentare cu apa si sanatate;
5. Promovarea de catre operatorul Apa Canal Nisporeni si autoritatile locale a optiunilor e sanatate
6. Inventarierea si evaluarea tuturor sistemelor de alimentare cu apa si sanatate din raion;
7. Promovarea conceptului de guvernanta locala intru gestionarea in comun a problemelor sectorului spre imbunatatirea serviciului.

Analiza SWOT

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
☒ Proximitatea riului Prut ca sursa strategica de captare a apei. ☒ Existenta operatorului Apa Canal Nisporeni, care poate asigura extinderea gestionarii serviciului catre mai multe sate din raion. ☒ Master Planul de alimentare cu apa si sanatate a bazinului Nirnova ca instrument de planificare tehnica, financiara si institutionala in sector. ☒ Membrul cu drepturi depline în cadrul Euroregiunii Siret-Prut-Nistru. ☒ Amplasare geografică favorabilă la hotar cu România (UE), care faciliteaza implicarea investitorului de la Iasi, ApaVital, de a ajunge la satele din Nisporeni. ☒ Cooperare deschisa intre autoritatile locale din raion intru planificarea si gestionarea serviciului.	☒ Instabilitatea politica impiedica factorul decizional, inclusiv in sectorul de alimentare cu apa si sanatate. ☒ Capacitate redusa de atragere a investitiilor in sector. ☒ Pregătirea profesională insuficientă a actorilor implicați sau încadrați în rezolvarea problemelor sectorului, preponderent pe partea de atragere a investitiilor. ☒ Lipsa de fonduri pentru extinderea capacitatii statiei de tratare de la Grozesti catre alte sate invecinate.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
☒ Interesul sporit al partenerilor de dezvoltare (donatorilor). ☒ Acces la resursele Fondului de Dezvoltare Regionala si a Fondui Ecologic in co-finantare cu resursele externe ale donatorilor internationali.. ☒ Platforme de comunicare și susținere turistică cu reprezentanții autorităților înfrățite din România. ☒ Programe și proiecte transformtaliere, participarea la concursile apelor lansate.	☒ Resursele financiare limitate a APL pentru rezolvarea problemelor, intrucit infrastructura este foarte scumpa si fondurile nationale nu acopera necesitatile. ☒ Acces limitat la infrastructura tehnico-utilitară. ☒ Risc sporit de crestere a efectelor schimbarilor climatice, care poate duce la disparitia apelor sau micșorarea volumurilor pentru anumite surse subterane.

UTILITĂȚI PUBLICE DE CALITATE: ALIMENTAREA CU APĂ ȘI SANITAȚIE. CONSTRUCȚII CIVILE ȘI CAPE

Obiectivul 1. Apă bună și neîntreruptă în toate localitățile					
Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili
Asigurarea accesului la apă	Elaborarea metodologiei de priorizare a proiectelor de infrastructură a sectorului de alimentare cu apă în raion	2021-2022	APL, FNDR, FEN, OVC, agenții economici de profil, ONG-uri		APL, Agenți economici
	Asigurarea elaborării planurilor de alimentare cu apă și sanitație pentru toate localitățile rurale	2021-2027	APL, FNDR, FEN, OVC, agenții economici de profil, ONG-uri		APL, Agenți economici
	Crearea bazei de date MIS (Management informațional) pentru sectorul cu apă și sanitație (consumatori, operator, consum, restanțier, avarii etc.)	2021-2027	APL, FNDR, FEN, OVC, agenții economici de profil, ONG-uri		APL, Agenți economici
	Monitorizarea indicilor de performanță a sistemelor de alimentare cu apă și canalizare	2021-2027	APL, FNDR, FEN, OVC, agenții economici de profil, ONG-uri		APL, Agenți economici

Obiectivul 2. Sisteme de alimentare cu apă și sanitație moderne						
Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili	
Regionalizarea prin infrastructură durabilă	Construcția apeductului magistral de la punctul de conectare din s. Măcărești, Ungheni spre localitățile Isăicani, Bacseni, Valea trestieni, Odobești, Chilișoiaia, Boldurești, Brătuleni, Cîrnesti, Luminita, Selisteni rml Nisporeni	2021-2027	APL, FNDR, FEN, OVC, agenții economici de profil, ONG-uri	29 000 000 000	APL, Agenții economici	
	Inventarierea și evaluarea tuturor sistemelor de alimentare cu apă și sanitație din raion	2021-2023	APL, FNDR, FEN, OVC, agenții economici de profil, ONG-uri		APL, Agenții economici	
	Evaluarea extinderii către alte sate a operatorului Apa Canal Nisporeni pentru gestionarea serviciului de alimentare cu apă și sanitație	2021-2023	APL, FNDR, FEN, OVC, agenții economici de profil, ONG-uri		APL, Agenții economici	

CONSTRUCȚII CIVILE ȘI CAPITALE

Obiectivul 1. Drumuri bune					
Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili
Modernizarea drumurilor locale	Reabilitarea drumului local L 403 "Nisporeni - Marinici" cu b/a	2021-2025	APL, FNDR, agenții economici de profil, UE	34 600 000	APL, Agenții economici
	Construcția drumului local L 401 cu lungimea de 3,115 km (de la R 10 pînă la Manastirea Varzaresti)	2021	APL, FNDR, agenții economici de profil, UE	16 900 000	APL, Agenții economici
	Reabilitarea drumului local L 402 "Paruceni - Seliste - Vinatori" km 6,5- km 7,5 cu b/a	2023	APL, FNDR, agenții economici de profil, UE	4 000 000	APL, Agenții economici

Obiectivul 2. Centrul de tineret și sport					
Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili
Finalizarea construcțiilor începute	Modernizarea și reconstruirea Centrului de tineret și sport din or. Nisporeni	2021-2025	APL, FNDR, agenții economici de profil, UE		APL, Agenții economici

Obiectivul 3. Instituții de învățământ reparate, autorități publice termoizolate					
Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili
Termoizolări și reparații	Lucrări de reparație și termoizolare exterioară a fațadei clădirii Gimnaziului Cristești, Nisporeni	2021-2022	APL, FNDR, agenții economici de profil, UE, AEE	2 000 000	APL, Agenții economici
	Reconstrucția acoperișului la IP Gimnaziul Zberoaia	2021-2022	APL, FNDR, agenții economici de profil, UE, AEE	4 150 000	APL, Agenții economici
	Optimizarea eficiență energetică la Gimnaziul Bălănești, Nisporeni	2021-2022	APL, FNDR, agenții economici de profil, UE, AEE	2 800 000	APL, Agenții economici
	Termoizolarea pereților exteriori, izolarea planseului de pod la IP Gimnaziul Siscani	2023	APL, FNDR, agenții economici de profil, UE, AEE	3 000 000	APL, Agenții economici
	Termoizolarea pereților exteriori, renovarea acoperișului și sistemului de încălzire a Sălii de sport și bătăută a Școlii Sportive din Nisporeni	2023	APL, FNDR, agenții economici de profil, UE, AEE	3 200 000	APL, Agenții economici
	Termoizolarea pereților exteriori și renovarea acoperișului la sala de haltere a Școlii de sport din or. Nisporeni	2026-2027	APL, FNDR, agenții economici de profil, UE, AEE	1 300 000	APL, Agenții economici
	Reparația acoperișului la IP Gimnaziul Ciorești.	2021-2022		4 250 000	
	Reparația capitală cu consolidarea clădirii și amenajarea stadionului a Gimnaziului din s. Milești.	2021-2023		3 960 000	

	Schimbarea timplăriei și termoizolarea peretilor exteriori a clădirii Consiliului raional, str. Suveranității 2, or. Nisporeni		APL, FNDR, agenții economici de profil, UE, AEE	2 800 000	APL, Agenții economici
--	--	--	---	-----------	------------------------

Obiectivul 4. Gazificarea localităților					
Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili
Construirea de gazoducte de presiune înaltă	Construirea gazoductului interzonal Vărzărești-Seliște-Ciutești-Vânători	2022-2025	APL, FNDR, agenții economici de profil, UE, AEE	7 200 000	APL, Agenții economici

PROTECȚIA SOCIALĂ A FAMILIEI ȘI COPILULUI

Actualmente, ameliorarea sistemului de protecție socială, inclusiv în mediul rural, are loc prin implementarea documentelor de politici, inclusiv prin detalierea și perfecționarea cadrului normativ-administrativ.

În raionul Nisporeni, la situația din 2020, sînt înregistrați cca 9408 pensionari pe vîrstă și cca 1781 persoane cu grad de dezabilitate. Entitatea de promovare și implementare a politicilor publice la nivel de raion este Direcția asistență socială și protecție a familiei, serviciul public descentralizat, subordonat Consiliului raional. Domeniile principale de activitate a subdiviziunii sînt:

1. Protecția familiei și copilului aflat în dificultate.
2. Protecția persoanelor adulte și cu dizabilități.

În cadrul Direcției asistență socială și protecție a familiei își desfășoară activitatea Serviciul de asistență socială cu asistenți sociali în toate localitățile rurale din raion (27 de unități). Rolul asistenților sociali comunitari este în a identifica și depista persoanele aflate temporar în dificultate, copiii rămași fără îngrijirea părintească, persoanele cu grad de dezabilitate și singuratice, persoanele întoarse din detenție, șomerii, evaluând condițiile de trai, întocmind anchete sociale.

În perioada anului 2020, de către asistenții sociali au fost audiați cca 12570 de persoane din toate categoriile de beneficiari, iar la 5126 de persoane au fost efectuate vizite la domiciliu în scopul evaluării condițiilor de trai, ajutorului social, cât și în alte scopuri.

Asistenții sociali comunitari au contribuit semnificativ la completarea și perfectarea setului de acte pentru a apăra dreptul și interesele copilului și a persoanei cu dizabilități adulte în instanțele de judecată, au oferit suport pentru perfectarea documentelor, buletinului de identitate și actelor de stare civilă.

Serviciul de îngrijire socială la domiciliu reprezintă o formă de suport activ pentru persoanele singuratice aflate în dificultate, persoanele cu dizabilități reprezentând un ansamblu complex de măsuri și acțiuni realizate pentru a răspunde nevoilor individuale. Îngrijirea socială la domiciliu oferă o gamă de servicii și facilități acordate în comunitate persoanelor dependente de suport, pentru ca acestea să trăiască, pe cât de posibil independent, în propriile familii și în comunitățile din care fac parte. Lucrătorii sociali din cadrul subdiviziunii efectuează vizite în teritoriu în urma cărora se efectuează procurarea produselor alimentare, a mărfurilor de uz casnic a medicamentelor, achitarea serviciilor comunale, îngrijirea locuinței și a gospodăriei, suport la prepararea hranei, livrarea prînzilor calde, suport la realizarea igienei personale și altele. În 2020 au fost revizuite cca 229 de dosare. Pentru dezvoltarea și prestarea calitativă a serviciului de îngrijire socială la domiciliu, lucrătorii sociali au fost dotați cu echipament (scurte de iarnă, încălțăminte, halate, genți și mănuși de lucru).

Serviciul de îngrijire socială la domiciliu reprezintă un serviciu primar public și își desfășoară activitatea în conformitate cu Hotărârea Guvernului Nr. 1034 cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru al Serviciului de îngrijire socială la domiciliu și a Standardelor minime de calitate și în baza actelor normativ-juridice corespunzătoare, emise de către Consiliul raional Nisporeni. În anul 2020, Serviciul îngrijire socială la domiciliu a fost acreditat de către autoritatea națională de acreditare în conformitate cu *Legea nr. 129 din 08.06.2012 privind acreditarea prestatorilor de servicii sociale*.

O altă direcție majoră a subdiviziunii asistență socială și protecție a familiei este autoritatea tutelară care asigură realizarea măsurilor de protecție a drepturilor copiilor și a minorilor aflați în dificultate, abandonati și cei defavorizați. Acest set de activități se efectuează în baza Legii nr. 140 din 14.06.2023 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. Acest sistem este bazat pe promovarea abordărilor individualizate în alegerea măsurilor și formelor de protecție conform statului real al fiecărei persoane.

Serviciul social de sprijin pentru familiile cu copii vine cu suport financiar în susținerea familiei pe un termen determinat. Numai în anul 2020 au fost utilizate surse financiare în sumă de 370,0 mii lei pentru 46 familii cu 102 copii, aflate în situație de risc. Mijloacele financiare au fost utilizate pentru procurarea materialelor de construcție, îmbrăcăminte, produse alimentare, lemne de foc, fiind monitorizați de asistentul social comunitar referitor la corectitudinea utilizării ajutorului bănesc.

Pentru anul 2020, la evidența Direcției asistență socială și protecția familiei sînt 467 de copii aflați în situație de risc, iar 662 copii, părinții cărora sînt plecați peste hotarele țării. La fel, 93 de copii sînt asigurați cu dreptul de a beneficia de plata indemnizației pentru tutelă/curatelă și adopție. Din cei 93 de copii, 17 copii beneficiază de indemnizația lunară pentru copii adoptați în sumă de 800,00 lei/lunar, iar alți 76 de copii fără ocrotire părintească beneficiază de indemnizația lunară pentru tutelă/curatelă în sumă de 1400,00 lei/lunar.

În legătură cu situația social-economică actuală, multe familii nu pot asigura condiții favorabile pentru creșterea și educarea copiilor. Pentru crearea unor asemenea condiții, este necesară alocarea din partea statului a unor resurse financiare în vederea sprijinirii acestor familii.

Totodată, autoritatea tutelară are în atribuțiile sale apărarea drepturilor copilului. În acest context, în perioada anului 2020, prin instanța de judecată au fost decăzuți din drepturi părintești 7 de părinți, dintre care la 3 acțiuni, ca reclamant a fost autoritatea tutelară. Urmare a hotărârii instanței de judecată, 7 copii au rămas fără ocrotire părintească, la care autoritatea tutelară a identificat forma de protecție a acestor copii. Un alt drept al copilului minor este apărarea dreptului la stabilirea domiciliului copilului. Astfel, în perioada a. 2020 au fost intentate 45 de acțiuni de judecată cu privire la determinarea domiciliului copilului minor.

În conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 290 din 15.04.2009 pentru aprobarea Regulilor de eliberare a certificatului de luare în evidență a copilului, care rămîne în țară, al cărui părinte/tutore, curator, cetățean al Republicii Moldova, se angajează provizoriu la muncă în străinătate, la momentul actual, au fost eliberate 12 *certificate de luare la evidență de către autoritatea tutelară*.

Un alt serviciu din cadrul direcției asistență socială și protecție a familiei este *Serviciul social asistență personală* și este destinat persoanelor cu dizabilități severe care întâmpină dificultăți în realizarea sarcinilor și activităților cotidiene fără suportul unei persoane terțe.

Numai pe parcursul anului 2020, de acest serviciu au beneficiat 209 persoane. Pachetul de servicii se referă la servicii de îngrijire personală, servicii de mobilitate, sarcini menajere de bază, participarea la viața socială, supraveghere și îndrumare.

Dezvoltarea serviciului social pentru adulți este o necesitate și un obiectiv pentru consolidarea serviciilor de asistență socială.

Serviciul de protezare și ortopedie este destinat persoanelor, care au probleme cu aparatul locomotor. Misiunea acestui serviciu este în a identifica și lua în evidență persoanele cu grad de dizabilitate, precum și a persoanelor cu afecțiuni și maladii ale aparatului locomotor, care necesită consultare, tratament și reabilitare pentru acordarea de articole protetice, mijloace de locomoție nemecanizate și alte articole. În evidență se află 958 de persoane-beneficiare eligibile.

În scopul protecției persoanelor cu dizabilități, în cadrul direcției asistență socială și protecția familiei își desfășoară activitatea serviciul social „*Casa Comunitară*” unde sînt plasați 6 copii (originari din r. Nisporeni) cu dereglări mintale și locomotorii, care beneficiază de o îngrijire permanentă, de a le dezvolta aptitudini de autodeservire și socializare, de a le asigura un mod de viață pe cît este posibil apropiat de cel obișnuit comunității.

Probleme identificate

- 1 Lipsa unor organizații neguvernamentale consistente la nivel de localități rurale și a unor instrumente de comunicare și cooperare la nivel raional, regional și național.
- 2 Personal insuficient (în comparație cu necesitățile actuale și viitoare) pentru efectuarea vizitelor la domiciliu.
- 3 Lipsa de cantine sociale mobile.
- 4 Nevoia de instruire continuă în asistență socială (teoretică și practică) în baza unor pachete de instruire și dezvoltări a competențelor profesionale fundamentale.
- 5 Lipsa serviciilor sociale specializate insuficiente pentru anumite probleme și categorii de persoane.
- 6 Fluctuația cadrelor în serviciile sociale existente.

Recomandări

- 1 Mobilizarea cetățenilor și promovarea voluntariatului în sfera problemelor sociale, inclusiv prin MIM și organizarea campaniilor de informare și promovare a voluntariatului în școli, biserici.
- 2 Consolidarea mecanismului intersectorial de colaborare .
- 3 Facilitarea angajării în câmpul muncii a persoanelor cu dezabilități.
- 4 Susținerea creării unor întreprinderi sociale.
- 5 Evaluarea posibilității de înființare pentru cîteva localități rurale învecinate a *punctelor de îngrijire* a persoanelor în etate, a persoanelor cu necesități speciale, a copiilor aflați în situații de risc (îngrijire la domiciliu, hrană, spălat, călcat, ajutorare gospodărească, asistență educațională etc).
- 6 Crearea de cantine sociale mobile cu statut de mese de binefacere, inclusiv pentru persoanele vîrstnice și cu dizabilități.
- 7 Diversificarea mecanismelor de identificare a copiilor aflați în situații de risc (de exemplu, telefonul de încredere).
- 8 Introducerea platformei electronice de supervizare profesională în asistență socială în toate localitățile rurale din raionul Nisporeni.
- 9 Crearea Centrului de instruire și consultanță pentru romi (Ciorești/Vulcănești).
- 10 Crearea rețelei Centrelor pentru familiile aflate în dificultate.
- 11 Crearea rețelei de Locuințe protejate pentru persoanele cu dizabilități, inclusiv a caselor de tip familial pentru familiile aflate în dificultate.

Analiza SWOT

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
☐ Sistem instituțional bine dezvoltat de asistență socială . ☐ Baza normativă suficientă și dezagregată în acte juridice subsecvente la nivel de entități responsabile. ☐ Flexibilitatea persoanelor de decizie și specialiștilor, deschidere spre colaborare. ☐ Conlucrarea intersectorială inițiată la nivel de structuri.	☐ Servicii sociale specializate insuficiente pentru anumite probleme și categorii de persoane. ☐ Fluctuația cadrelor. ☐ Iresponsabilitatea cetățenilor vizavi de problemele apărute în familie. ☐ Lipsa sistemului funcțional de cantine sociale mobile.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
☐ Valorificarea interesului și implicarea cetățenilor în promovarea principiilor de susținere a persoanelor în etate și cei aflați în situații de risc. ☐ Mijloacele de informare în masă (televiziunea presa scrisă) receptivă și sensibilă la mediatizarea situațiilor pertinente. ☐ Interesul sporit din partea partenerilor de dezvoltare privind susținerea serviciilor de asistență socială. ☐ Realizarea reformelor structurale. ☐ Proiecte și finanțări externe. ☐ Implementarea mecanismului de cooperare intersectorială în prevenire și soluționarea cazurilor. ☐ Schimb de experiență național și internațional.	☐ Cadrul legal imperfect. ☐ Instabilitatea economică/sărăcie. ☐ Migrația mare a populației. ☐ Finanțele solicitate pentru servicii neacoperite. ☐ Nivelul de salarizare scăzut. ☐ Creșterea numărului de grupuri de persoane vulnerabile. ☐ Dependența de prestații sociale. ☐ Inexistența ONG-urilor în localități.

PROTECȚIA SOCIALĂ A FAMILIEI ȘI COPILULUI

Obiectivul 1. Ridicarea gradului de calitate a serviciilor sociale

Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili
Promovarea mecanismelor sustenabile de servicii sociale	Elaborarea unui document de planificare strategică a dezvoltării serviciilor integrate sociale	2021-2027	APL, Fondul Global pentru Populație, ONG-uri, Agenți economici, APC		APL, ONG-uri, APC, DASPF
	Organizarea de campanii de informare și promovare a voluntariatului în sfera problemelor sociale	2021-2027	APL, Fondul Global pentru Populație, ONG-uri, Agenți economici, MIM, APC		APL, ONG-uri, APC, DASPF
	Conlucrarea cu APL-I în vederea angajării specialistului în protecția drepturilor copilului în fiecare primărie din raion, potrivit legii nr.140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți.	2021-2027	APL, APC	9 089 000	APL, ONG-uri, APC, DASPF
	Acreditarea serviciilor sociale din cadrul direcției	2021-2027	APL, APC		DASPF

Obiectivul 2. Dezvoltarea resurselor umane în domeniul serviciilor sociale					
Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili
Efectuarea de instruiți profesionale	Efectuarea de instruiți inițiale a noilor angajați și formarea continuă a personalului și specialiștilor din sistem	2021-2027	APL, Fondul Global pentru Populație, ONG-uri, Agenți economici, APC	1 260 000	APL, ONG-uri, APC
	Supervizarea și instruirea continuă a asistenților sociali comunitari în identificarea problemelor și asistența cazurilor	2021-2027	APL, Fondul Global pentru Populație, ONG-uri, Agenți economici, APC		APL, ONG-uri, APC
	Instruirea specialiștilor în protecția drepturilor copilului	2021-2027	APL, Fondul Global pentru Populație, ONG-uri, Agenți economici, APC		APL, ONG-uri, APC
	Organizarea vizitelor de studiu cu personalul înrudit din alte țări	2021-2027	APL, Fondul Global pentru Populație, ONG-uri, Agenți economici, APC	770 000	APL, ONG-uri, APC
	Introducerea mecanismului de evaluare financiară și non-financiară pentru performanțele profesionale a personalului implicat în prestarea serviciilor sociale	2021-2023	APL, Fondul Global pentru Populație, ONG-uri, Agenți economici, APC	300 000	APL, ONG-uri, APC

Obiectivul 3. Îmbunătățirea serviciilor de asistență socială						
Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili	
Îmbunătățirea calității vieții	Extinderea serviciului social Asistență Personală în scopul acoperirii necesităților de asistență personală în raza raionului, (din pachetul minim de servicii sociale).	2021-2023	Bugetul de stat, APL-II	7520000	APL, ONG-uri, APC	
	Crearea de paturi sociale pentru persoane fără adăpăști	2021-2023	APL, Fondul Global pentru Populație, ONG-uri, Agenți economici, APC	1 164 000	APL, ONG-uri, APC	
	Extinderea serviciului social "Asistența parentală profesionistă" în scopul plasării copiilor nou-născuți, copiilor cu dizabilități, minorilor gravide, mamelor minore, copii aflați în dificultate	2021-2027	APL, Fondul Global pentru Populație, ONG-uri, Agenți economici, APC	720 000	APL, ONG-uri, APC	
	Crearea unui centru maternal în or. Nisporeni	2022	APL, Fondul Global pentru Populație, ONG-uri, Agenți economici, APC	3 800 000	APL, ONG-uri, APC	
	Mobilizarea comunităților prin implicarea în soluționarea problemelor la nivel de sat, comună în vederea identificării familiilor în	2021-2027	APL, Fondul Global pentru Populație, ONG-uri, Agenți economici, APC		APL, ONG-uri, APC	

	situații de risc					
	Crearea centrului de instruire și consultanță pentru romi	2021-2027	APL, Fondul Global pentru Populație, ONG-uri, Agenți economici, APC	800 000	APL, ONG-uri, APC	

ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ LOCALĂ PERFORMANTĂ ȘI COMPETENTĂ

Prin programul său de activitate, Guvernul Republicii Moldova și-a asumat angajamentul să continue eficientizarea managementului administrației publice locale pentru a oferi cetățenilor dreptul la servicii publice de calitate.

Reprezentanți atât ai societății civile, cât și ai partenerilor de dezvoltare au confirmat că, unele aspecte ce țin de reorganizarea structurii autorităților publice, reformarea serviciului public, managementul financiar și eficientizarea procesului decizional au fost realizate.

Este necesară eficientizarea activității administrației publice prin corelarea costurilor acestora cu capacitatea de a produce rezultate calitative. Autoritățile publice din raionul Nisporeni trebuie să se ghideze de următoarele principii:

Focusarea pe cetățean– reformele nu mai sînt axate exclusiv pe funcționarea internă a birocrăției, ci au scopul să eficientizeze modul de acordare a serviciilor cetățenilor de către administrație, inclusiv aspectele ce țin de amplasare, cost, viteză și satisfacția acestora;

Coordonarea activităților– procesul de monitorizare și supraveghere se axează pe prioritățile și sinergia între domenii și presupune termene mai stricte și indicatori măsurabili și verificabili.

Prioritățile de performanță și competență a autorităților publice locale sînt:

Legalitate. Buna guvernare începe prin aplicarea statului de drept. Autoritățile publice locale respectă pe deplin cadrul legal, iar deciziile și reglementările sînt aprobate în strictă corespundere cu procedurile stabilite prin lege și sînt puse în aplicare în mod imparțial.

Descentralizare, autonomie locală și subsidiaritate. Garantarea dreptului și capacității efective a autorităților publice locale de a reglementa și gestiona, conform legii, sub propria lor responsabilitate și în interesul populației locale, o parte importantă din treburile publice, precum și exercitarea responsabilităților publice de către autoritățile care sînt cel mai aproape de cetățeni, cu excepția cazurilor în care intervenția autorităților de nivel superior prezintă avantaje evidente ce rezultă din volumul și natura responsabilităților și din necesitatea de a asigura eficacitatea acțiunii publice.

Parteneriat și dialog instituțional. Garantarea posibilităților reale de cooperare între autoritățile locale, sectorul privat și societatea civilă, precum și informarea și consultarea de către stat, în timp util, a autorităților publice locale, în procesul de planificare și de luare a deciziilor, prin structurile lor asociative.

Integritate. În afara reglementărilor legale, administrația publică trebuie să facă lucrurile corect astfel încît, să fie un partener onest și de încredere pentru cetățeni și pentru mediul de afaceri. Etica, integritatea și onestitatea individuală a funcționarilor publici este un element inherent în acest sens. Conflictul de interese este declarat în timp util, iar persoanele implicate se abțin de la luarea deciziilor corespunzătoare. Combaterea corupției este o condiție obligatorie pentru modernizarea administrației publice, prin urmare, există măsuri eficiente de prevenire și combatere a tuturor formelor de corupție.

Participare, imparțialitate și incluziune. Participarea cetățenilor este extinsă pe întregul lanț al procesului public, de la concepție la implementare. Administrația publică aplică tratament egal tuturor cetățenilor și mediului de afaceri, ceea ce implică respect față de toți, corectitudine și

echitate, obiectivitate în procesul de luare a deciziilor, precum și evitarea discriminării. În domeniul de competență al autorităților de orice nivel, drepturile omului sînt respectate, protejate și implementate. În formularea deciziilor sale, autoritățile publice promovează coeziunea socială și integrarea zonelor dezavantajate. Accesul la serviciile esențiale este asigurat, în special pentru cele mai vulnerabile categorii de persoane.

Deschidere și transparență. Deciziile trebuie să fie formulate, aprobate și puse în aplicare urmînd reguli și proceduri clare. Toată informația cu caracter public este accesibilă. Informația privind deciziile, implementarea politicilor și rezultatele este disponibilă publicului larg, astfel încît orice cetățean să aibă posibilitatea de a supraveghea și de a contribui la activitatea autorităților publice locale.

Profesionalism. Abilitățile profesionale ale celor care asigură guvernanta locală sînt permanent menținute și consolidate pentru a-și îmbunătăți rezultatele și impactul. Funcționarii publici sînt motivați pentru a-și îmbunătăți performanța. Metode și proceduri practice sînt elaborate și utilizate pentru a transpune abilitățile în rezultate mai bune.

Principalele probleme identificate

1. Nu există sisteme locale de monitorizare a implementării recomandărilor Curții de Conturi a Republicii Moldova.
2. Nu toate autoritățile publice locale dispun de site-uri (pagini web), ceea ce îngreunează transparentizarea activității UAT.

Recomandări

1. Motivarea financiară și non-financiară a funcționarilor publici pentru a realiza obiectivele și sarcinile din fișa postului.
2. Elaborarea de stimulente de atragere în sectorul public local a cadrelor tinere, absolvenți ai instituțiilor de învățămînt.
3. Plasarea pe site-urile existente ale UAT a procedurilor, regulamentelor, rezultatelor de desfășurare a achizițiilor publice.
4. Digitalizarea serviciilor publice prin introducerea ghișeului unic, inclusiv pentru toate localitățile rurale.
5. Circuitul informației al corespondenței prin trecerea de la guvernarea pe suport de hîrtie pe suport electronic "Guvernare locală fără hîrtie".
6. Crearea de parteneriate locale cu sectorul asociativ, sectorul antreprenorial și asociațiile de suport, inclusiv partenerii de dezvoltare.

Analiza SWOT

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
☒ Rapoartarea achizițiilor publice efectuate și publicarea pe site-ul oficial al APL. ☒ Efectuarea de concursuri publice transparente de angajare a personalului în cadrul APL. ☒ Relații de înfrățire cu APL din alte țări și regiuni. ☒ Demararea procesului de delimitare a proprietății publice a statului față de proprietatea publică a UAT.	☒ Lipsa unui sistem de monitorizare a implementării recomandărilor Curții de Conturi a RM la nivel de APL
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
☒ Existența sistemelor de dezvoltare și profesionalizare a funcționarilor publici. ☒ Pachete de instruire profesionale interne și externe.	☒ Demotivarea financiară a funcționarilor publici. ☒ Emigrarea funcționarilor publici către alte sectoare ale economiei naționale sau în exterior.

MONITORIZAREA ȘI EVALUAREA STRATEGIEI.

În urma aprobării *Strategiei* de către Consiliul Raional Nisporeni, executarea acesteia devine obligatorie pentru toate părțile interesate și instituțiile publice responsabile și implicate la implementare, prin includerea activităților care le revin în planurile anuale de activitate. Entitățile responsabile pentru implementarea *Strategiei* utilizează, inclusiv, resursele umane și bugetare necesare pentru implementarea obiectivelor din contul statelor-limită de personal și programelor bugetare aprobate.

Monitorizarea se realizează în procesul de implementare a *Strategiei* în scopul stabilirii gradului de realizare a acțiunilor, gradului de conformitate a acțiunilor întreprinse cu cele planificate, identificarea cauzelor întârzierilor și modificărilor pentru îmbunătățirea procesului de implementare.

Monitorizarea va fi un proces continuu realizat de către subdiviziunea interioară din subordinea Consiliului Raional Nisporeni desemnată sau de către un grup de persoane instituite prin decizia Consiliului Raional Nisporeni. Monitorizarea se efectuează în conformitate cu procedurile interioare stabilite și în baza indicatorilor.

Rezultatele monitorizării *Strategiei* vor fi incluse în rapoartele de progres intermediare, care servesc pentru elaborarea raportului anual de progres. În caz de necesitate perioadicitatea rapoartelor de progres pot fi și mai scurte (trimestriale, semestriale) la decizia organului competent. Rapoartele de progres se elaborează de către subdiviziunile structurale din cadrul Consiliului Raional cu participarea altor entități și părți interesate. Monitorizarea poate fi efectuată și prin intermediul platformei electronice de raportare.

Rezultatele monitorizării *Strategiei* este inclus în raportul anual consolidat care va conține analiza realizării obiectivelor (acțiunilor), măsurilor stabilite și va servi drept document de referință pentru planificarea activităților pentru anul următor.

Evaluarea se va efectua în procesul de implementare a documentului (evaluarea intermediară) și după expirarea termenului de implementare a documentului (evaluarea finală) în scopul prezentării unei imagini clare și obiective în conformitate cu următoarele criterii de bază:

1. Relevanța documentului și a măsurilor incluse.
2. Gradul de realizare a obiectivelor.
3. Modul de utilizare a resurselor alocate, inclusiv bugetare.
4. Capacitatea de a produce efecte de durată.
5. Impactul documentului, estimat în cadrul evaluării finale.

Evaluarea se va efectua de către autoritatea publică sau de o entitate independentă contractată în conformitate cu procedurile stabilite și în baza rapoartelor de progres realizate în procesul de monitorizare.

Raportul de evaluare va avea următoarea structură (acestea sînt elementele principale de bază):

1. Sumar executiv (descrierea scopului și a obiectivelor documentului evaluat, rezultatele obținute în procesul de implementare, concluziile și recomandările principale).

2. Introducere (descrierea succintă a documentului de planificare strategică evaluat, a scopului evaluării, a metodelor de evaluare și a constrângerilor în procesul de evaluare).
3. Constatări (prezentarea detaliată a rezultatelor evaluării, în conformitate cu criteriile de relevanță, eficacitate, eficiență, durabilitate și, la avaluarea finală, impact al documentului).
4. Concluziile (descrierea succintă a concluziilor făcute în baza evaluării).
5. Recomandări (descrierea activităților recomandate pentru îmbunătățirea situației din domeniu sau subdomeniul inclus în documente).

Rezultatele evaluării sînt utilizate la revizuirea și actualizarea *Strategiei* și a altor documente de planificare în proces de implementare, precum și se va ține cont și la elaborarea, planificarea altor intervenții viitoare. Rapoartele de evaluare se publică pe paginile web oficiale ale autorității publice și entităților de responsabile.

PRINCIPALELE SURSE DE FINANȚARE A IMPLEMENTĂRII STRATEGIEI

Denumirea sursei	Direcțiile de bază de finanțare
Fondul Rutier	▪ Întreținerea, reparația și reconstrucția drumurilor. ▪ Proiectarea de drumuri. ▪ Dezvoltarea bazei de producție a unităților care deserveșc drumurile. ▪ Producerea materialelor de construcție rutieră. ▪ Procurarea de tehnică și utilaj pentru întreținerea drumurilor. ▪ Lucrări de cercetare științifică, de proiectare și construcție în domeniu. ▪ Administrarea gospodăriei drumurilor.
Fondul de Investiții Sociale din Moldova (FISM)	▪ Microproiecte de construcție, reconstrucție, reparație capitală și dotare a infrastructurii sociale și economice a comunităților. ▪ Consolidarea capacităților de organizare, inclusiv în problemele ce țin de elaborarea PUG (planurilor generale de urbanism), luare de decizii și management la nivel de comunitate. ▪ Stimularea dezvoltării unei piețe competitive în domeniul construcțiilor. ▪ Contribuirea la promovarea dezvoltării comunitare (cultură, educație, ocrotirea sănătății, protecția socială, asistență socială, sport, gestionarea patrimoniului autorităților publice locale, planificare strategică, management financiar și instituțional).
Fondul Ecologic Național (FEN)	▪ Politici și management în domeniul protecției mediului. ▪ Protecția și gestionarea resurselor de apă. ▪ Asigurarea accesului populației la apă potabilă calitativă și sanitație. ▪ Protecția aerului atmosferic și a stratului de ozon. ▪ Protecția resurselor de sol. ▪ Protecția și conservarea biodiversității. ▪ Gestionarea resurselor minerale. ▪ Gestionarea deșeurilor și substanțelor chimice. ▪ Monitorizarea calității mediului. ▪ Atenuarea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea. ▪ Securitatea ecologică, biologică, cercetări științifice.
Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural	▪ Modernizarea lanțului agroalimentar în scopul conformării la cerințele Uniunii Europene privind siguranța alimentelor și cerințele de calitate. ▪ Facilitarea accesului la piețele de capital, de inputuri și outputuri pentru fermieri.

	▪ Reformarea sistemului învățământului, cercetărilor științifice și serviciilor de extensiune rurală în sectorul agroindustrial și crearea Sistemului informațional integrat agricol. ▪ Implementarea practicilor moderne de gestionare a terenurilor agricole și a apei. ▪ Implementarea tehnologiilor de producție prietenoase mediului, a produselor ecologice, precum și menținerea biodiversității. ▪ Adaptarea la schimbările climatice și atenuarea efectelor acestora asupra producției agricole. ▪ Alocarea investițiilor pentru dezvoltarea infrastructurii fizice și de servicii în mediul rural. ▪ Creșterea oportunităților de ocupare a forței de muncă în domeniile nonagricole și sporirea veniturilor în mediul rural. ▪ Implicarea comunității locale în dezvoltarea rurală.
Fondul asigurării obligatorii de asistență medicală	▪ Fondul pentru achitarea serviciilor medicale și farmaceutice (pe subprograme de servicii medicale și, separat, pe subprogram de servicii farmaceutice destinat pentru compensarea medicamentelor). ▪ Fondul de rezervă al asigurării obligatorii de asistență medicală. ▪ Fondul măsurilor de profilaxie. ▪ Fondul de dezvoltare și modernizare a prestatorilor publici de servicii medicale. ▪ Fondul de administrare al sistemului de asigurări obligatorii de asistență medicală
Consiliul Raional	▪ Elaborarea documentației de urbanism și amenajare a teritoriului. ▪ Dezvoltarea serviciilor sociale. ▪ Susținerea proiectelor de infrastructură.

Cadrul legal pertinent realizării Strategiei:

1. Legea Nr. 239 din 13.10.2016 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare regională pentru anii 2016-2020.
2. Hotărîrea Guvernului RM Nr. 452 din 15.04.2016 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a resurselor umane din sistemul sănătății pentru anii 2016-2025.
3. Hotărîrea Guvernului RM Nr. 944 din 14.11.2014 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 "Educația-2020".
4. Hotărîrea Guvernului RM Nr. 685 din 13.09.2012 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020.
5. Hotărîrea Guvernului RM Nr. 486 din 04.07.2012 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a serviciilor de extensiune rurală pentru anii 2012-2022.
6. Legea Nr. 105 din 14.06.2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj.
7. Legea Nr. 180 din 10.07.2008 cu privire la migrația de muncă.
8. Hotărîrea Guvernului RM Nr. 990 din 10.10.2018 cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Organizarea Forței de Muncă.
9. Hotărîrea Guvernului RM Nr. 1473 din 30.12.2016 cu privire la aprobarea Strategiei naționale privind ocuparea forței de muncă pentru anii 2017-2021.
10. Hotărîrea Guvernului RM Nr. 1008 din 26.12.2011 cu privire la aprobarea Conceptului tehnic al Sistemului Informațional Automatizat "Evidența migrației forței de muncă".
11. Hotărîrea Guvernului RM Nr. 102 din 05.02.2013 cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova pînă în anul 2030.
12. Legea Nr. 1525 din 19.02.1998 cu privire la energetică.
13. Legea Nr. 592 din 26.09.1995 privind transportul prin conducte magistrale.
14. Legea Nr. 107 din 27.05.2016 cu privire la energia electrică.
15. Legea Nr. 108 din 27.05.2016 cu privire la gazele naturale.
16. Hotărîrea Guvernului RM Nr. 833 din 10.11.2011 cu privire la Programul național pentru eficiență energetică 2011-2020.
17. Legea Nr. 92 din 29.05.2014 cu privire la energia termică și promovarea cogenerării.
18. Hotărîrea Guvernului RM Nr. 1470 din 30.12.2016 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare cu emisii reduse a RM pînă în anul 2030 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia.
19. Legea Nr. 591 din 23.09.1999 cu privire la spațiile verzi ale localităților urbane și rurale.